

Slovenska problematika na konferenci o kmetijstvu

Že uvodoma sem omenil, da bo spomenik padlim precej velikega obsega. Mislim, da je prav, da seznanimo javnost, da bo spomenik obsegal kakih sto kvadratnih metrov površine ter bomo za izgradnjo porabili okrog 30 kubičnih metrov obdelanega kamna. Predvideni strošek za dokončno izvedbo vseh del znaša deset milijonov lir. Kot smo naleteli na solidarnost pri sotovariših iz Ljubljane, računamo tudi na razumevanje tukajšnjih podjetnikov kamnarske industrije.

Da bi ta plemenita pobuda za oddolžitev našim padlim v NOB čimbolje uspela, je želeli da bi se naša ljudstvo, kot pred 25. leti, splošno zavzelo. Pri tem hvalevredni akciji pa naj se še posebej izkaže naša vrta mladina, ki je deležna tako težko pridobljene svobode.

ALBIN ŠKERF

Nadaljevali bomo odločen boj za pravice Slovencev v Italiji

Iz poročila tovariša Dušana Lovrihe na posvetovanju izvoljenih slovenskih komunistov

(Nadaljevanje s 1. strani)

Jasno je, da komunisti nasprotujejo tudi novim variantom leve sredine, koaliciji štirih strank, nasprotujejo pa tudi morebitnemu predčasnemu razpustu parlamenta.

Zatem se je govornik dotaknil nekaterih zelo važnih vprašanj. Dejal je:

»Vzemimo v pretres nekatere primere. Zakoni, ki urejajo dejavnost občinskih in pokrajinskih uprav so zastareli, zato niso v skladu z obstoječo stvarnostjo. Nekateri zakoni imajo borbonski pečat, drugi pa so iz fašistične dobe. Še vedno je v veljavi kazenski zakonik, ki ga je uveljavil fašizem. Na osnovi določil tega zakona je bilo dvajset tisoč delavcev, ki so se udeležili velikih bojov lansko jesen, prijavljenih sodišču.

Že neštetokrat je bila poudarjena zahteva po novih zakonih, po takih zakonih, ki bodo upoštevali dejstvo, da v Italiji prebiva tudi naša narodnostna skupnost, česar obstoječi zakoni ne upoštevajo.

Govornik se je zatem dotaknil vprašanj, ki so v zvezi z znano zadevo SIFAR. Dejal je: »SIFAR je po fašističnih metodah nadzorovala tudi dejavnost Slovencev. Tajne okrožnice, ki jo je v parlamentu razkrinkal poslanec Boldrini, ni nihče demantiral. Tudi ta zadeva postavlja v ospredje vprašanje odnosa do slovenske manjšine. Kljub temu, da ustava načelno priznava demokratične pravice in zagotavlja zaščito narodnih manjšin, dosedanje vlade niso ničesar storile v korist slovenske manjšine, po drugi strani pa se je SIFAR zanimal za dejavnost te manjšine in jo nadzoroval kot element, ki naj bi predstavljal nevarnost za državo. Tako ravnanje je v kričečem protislovju z osnovnimi načeli demokracije.

Nobena narodna manjšina v Italiji ni povsem enakopravna. To trditve so potrdila tudi dosedanja pogajanja za rešitev vprašanja Nemcev, ki živijo v tridentinsko - gornjopodlški deželi. Poudariti pa je treba, da je slovenska manjšina v slabšem položaju kot sta nemška in francoska manjšina in da je dejansko noben državni zakon ne priznava. Mi Slovenci smo bili dvakrat prikrajšani. Prvič, ker je bila ustanovljena dežela Furlanija - Julijska krajina šele leta 1964, in drugič, ker posebni statut te dežele nima točno izdelanih določb o naši manjšini.

Govornik se je zatem dotaknil posebnega statuta dežele. Med drugim je dejal:

»Člen 3 posebnega statuta dežele pravi, da dežela priznava enakost pravic in ravnanja vsem državljanom, ne glede na jezikovno skupino, h kateri pripada, da so zaščitene etnične in kulturne značilnosti.

Kljub splošni formulaciji smo komunisti vedno zagovarjali tezo, da je dežela pristojna za reševanje naših manjšinskih vprašanj, leva sredina, ki ima večino v deželnem svetu, pa je soglašala z znano tezo, po kateri dežela nima te pristojnosti in da je za manjšinsko problematiko pristojna osrednja vlada.

Se eno grobo krivico doživlja naša narodnostna skupnost v tej deželi. Vladajoči krogi jo še vedno delijo v tri kategorije. To kar velja ali naj bi veljalo za Slovence na Tržaškem ozemlju, ne velja za Slovence, ki živijo na Goriškem, dočim Slovencev v videmski pokrajini sploh ne upoštevajo.

To krivico je treba nujno odpraviti!

Odločno je treba nadaljevati boj za to, da bo instrument dežele, za čigar ustanovitev so Slovenci dali pomemben prispevek, dejansko postal instrument reševanja vseh naših vprašanj, upoštevanja naših pravic.

Deželna ureditev v Italiji je bila zamišljena in določena z namenom, da se uresniči decentralizacija, kar pomeni, da se mora oblast približati množicam in dejansko uresničiti najširšo demokracijo. Toda leva sredina je vse to prezrla in ospirava demokratično in avtonomno delovanje občinskih in pokrajinskih uprav.

Ko je govornik analiziral obstoječi položaj v deželi in potem, ko se je dotaknil vprašanj, ki se tičejo krajevne avtonomije, se je dotaknil vprašanja razlastitev. Med drugim je dejal: »Vzemimo kot primer dolinsko občino, ki je bila hudo prizadeta zaradi razlastitev. Mi smo se vselej zavzemali za to, da zaščitimo interese občanov. Drugi so nas napadali. Očitati so nam, da napadamo slovensko zemljo. No, danes prav tiste, ki so toliko kričali (v resnici so eno govorili, drugo pa de-

lali! Op. uredn.), peče vest. Peče jih vest, ne zaradi tega, ker so nas napadali, ampak zaradi tega, ker so v veliki zadregi zaradi tako imenovane "afere".

V listu Demokracija (z dne 28. februarja 1970. Op. uredn.) bomo med drugim, da je sodišče pozvalo na zaslišanje več posameznikov, ki so bili zapleteni v dolinsko afero. Veseli nas, da bo sodišče razčistilo zadevo, ki je izzvala toliko polemik.

V prej omenjenem listu bomo dalje: »Stvari so bile prehudе, da bi jih enostavno prerastla molk in pozaba. Ponovno in ponovno smo na to opozarjali... Če je bilo nujno in edino odrešujoče, da bi že v vsem začetku ugotovili resnico ter tako preprečili vse to, kar je sledilo, je še toliko bolj potrebno danes. Razkužiti in odpraviti je treba rano...»

Tovariš Lovriha je zatem dejal: »Prizadevati si moramo, da preprečimo propad tržaškega gospodarstva in da se ohranijo njegove proizvodne strukture ter da se okrepi trgovinska in industrijska dejavnost. Odstraniti je treba tudi vojaške služnosti, ki ovirajo razvoj na mnogih področjih dežele. Toda, ko govorimo o gospodarskem položaju, se moramo spomniti tudi kritičnih razmer, v katerih se nahaja Slovenska Benečija. Slovenci v videmski pokrajini se bodo obdržali na svoji zemlji le, ako jim bo omogočen obstoj na svoji zemlji.

V nadaljevanju poročila tovariša Lovrihe je rečeno: »V zad-

njem času smo pričali raznim izjavam dobre volje, ki prihajajo tudi iz vrst tistih, ki so še pred nedavnim odkrito nastopali proti Slovincem. Ob raznih prilikah se poudarja tudi, da se je ozračje spremenilo. Toda mi poudarjamo: zagotovila in lepe besede se morajo spremeniti v konkretna dejanja, ki bodo resnično koristila slovenski narodnostni skupnosti v vsej deželi. Ne moremo soglašati s tistimi, ki menijo, da se slovenska vprašanja rešujejo s tem, da se npr. v treh vaseh tržaške občine namesti nekaj dvojezičnih napisov. Vprašujemo: Zakaj ne postavijo dvojezičnih napisov povsod, kjer so ti potrebni. Ker je Slovenska skupnost poslala dr. Dolharju v tržaški občinski odbor, pomeni, da soglašajo s tremi dvojezičnimi napisi in s kakšno nepomembno "koncesijo". Ali ni to izigravanje?

Kot sem že dejal, smo vedno trdili, da leva sredina ni sposobna, da bi pristopila k reševanju vprašanj Slovencev in da ta vprašanja ne more konkretno reševati, pa četudi v Trstu, Gorici in še kje drugje sodelujejo v njenih upravah tudi nekateri slovenski predstavniki socialistov, SS in goriške SDZ.

Dr. Dolhar se je obregnil proti nam. Dejal je, da so glasovi za komunistično partijo "v hladniku". Pozivamo ga, naj pove, čigava je zasluga, da se je ozračje izboljšalo in kdo je premagal šovinizem. Pozivamo ga tudi, naj pove, kdo je dal največji delež v boju proti ustrahovanju Slovencev v Benečiji.

Ko je tovariš Lovriha podrobneje obravnaval razmere, ki vladajo v Benečiji, je med drugim dejal:

»Krščanska demokracija posta-

ja čedalje bolj zaskrbljena zaradi nekaterih pojavov v Nadiških dolinah. Zato čedalje bolj pogosto obiskujejo te doline najvidnejši predstavniki te stranke. Ni slučajno, da se je čedadski župan, senator Pelizzo, udeležil praznika slovenskih izseljencev. Predsednik deželne odbora dr. Berzanti, ki je vedno zanikal obstoj Slovencev v Benečiji, je bil prisiljen sprejeti enotno delegacijo tamkajšnjih Slovencev. Delegacija mu je obrazložila položaj ter izročila spomenico s konkretnimi zahtevami. Dr. Berzanti je tedaj "potrdil dobro voljo", do dal pa je, da dežela ni pristojna za reševanje vprašanj Slovencev. Obljubil je, da bo zahteve predložil osrednji vladi.

Mi se s tem ne moremo strinjati in poudarjamo, da je tudi dežela dolžna reševati vprašanja Slovencev, saj je dobila posebni statut prav zaradi tega, ker na njenem ozemlju prebiva slovenska manjšina.

Tovariš Lovriha je nato govoril o sadovih osvobodilnega boja, v katerem so Slovenci množično sodelovali; govoril o vprašanjih prosvete in kulture. Dlje se je zadržal pri obravnavanju šolske problematike. Omenil je konferenco, ki jo je prejšnji mesec priredila občinska uprava v Dolini, omenil tudi resolucijo, ki jo je pred nedavnim sprejela tržaška federacija KPI in v kateri je med drugim rečeno, da »mora šola vršiti nadvse važno nalogo v razvoju slovenske etnične skupnosti. Slovenska šola mora dobiti prav take pravice, kot jih ima italijanska šola. Odpraviti je treba sleherni diskriminacijo. Vsi Slovenci v deželi morajo imeti možnost, da se vzgajajo v materinem jeziku; da jim je omogočen pristop k najrazličnejšim področjem dejavnosti. Spričo tega so nujno potrebne tudi šole za tehnično in poklicno izobraževanje v slovenskem jeziku; nujno je, da se tudi v videmski pokrajini ustanovijo šole s slovenskim učnim jezikom.

Komunisti se bodo še nadalje borili za pozitivno rešitev vseh teh vprašanj; nadaljevali bodo boj za odpravo diskriminacij.

1920 Petdesetletnica glasila v službi slovenskih delovnih ljudi 1970

Kapitalistična kriza postaja vedno težja in se ostri. Kapitalizem in fašizem bi se rada rešila vsled česar pripravljata nova krvoprelitja.

Delavci in kmetje v vsej Italiji so pripravljeni na boj in na odpor.

V Jugoslaviji je vojaško-fašistična diktatura združila proti sebi vse delavce, kmete in zatirane narode. Skupine delavcev že stavkajo. Množice brezposelnih manifestirajo zahtevajoč kruh in delo.

Boj med kapitalisti in delavci postaja trd in odločen. Proletariat vsega sveta prehaja v ofenzivo.

Komunistična stranka, Zveza komunistične mladine, Splošna delavska zveza in Revolucionarne neodvisne strokovne organizacije pozivajo v tem položaju vse delavce in kmete, da se udeležijo manifestacij prvega maja.

Delavci in kmetje! Med pre mnogimi drugimi pridobitvami

nam je vzel fašizem tudi Prvi majnik. Prav na dan Prvega maja občutimo najbolj vso težo in vse ponižanje našega poraza. Toda proletariat prihaja k sebi in že se upira. Letošnji Prvi maj mora zopet postati dan boja, mora postati dan splošne in odkrite ofenzive proti kapitalizmu in fašizmu in v tradicionalni obliki stavke.

Delavci, delavke in vsi vi, ki živite od dela svojih rok, vedite, da delavci hočejo proslaviti letošnji Prvi maj kot dan boja, kot dan stavke. Tak dan se mora organizirati, se mora pripraviti v delavnicah in vsepovsod.

Tiste, ki še ne razumejo, da je boj potreben, je treba prepričati, omahljivce je treba premagati. Ustanoviti je treba bojne odbore, organizirati sprevede. Ako nas bo na tisoče, ako bomo složni in odločni, se nas bo sovražnik ustrašil, ne bo imel dovolj ječ za vse.

Velike tovarne so naše trdnjave. V letih živega boja proti kapitalizmu, so dajali tovarniški delavci zgled, ki je navduševal in mobiliziral ogromne množice.

Beneški delavci, delavci turinskih, milanskih, tržaških, zagrebških velikih tovarn, trboveljski rudarji imajo danes nalogo in

dolžnost, da dajo znamenje za boj.

Orodje iz rok, ven iz delavnic in ven na ulico! Na ulico na čelu lačnih in ponižanih množic, ki sedanji položaj ne morejo in nočejo več prenašati. Na ulice z našimi brezposelnimi tovariši, z našimi sestradanimi otroci, ki so danes brez kruha in bodo morda že jutri brez strehe, nagi in bosi na cesti.

Nočemo več stradati za to, bo kapitalizem reševal svoje bičke; nočemo več v vojni prelivati kri, da bi obvarovali kapitalizem pred propadom; ne bomo dovolili, da bi se napadla delavska - kmečka ruska republika; hočemo streči verige, s katerimi nas vklenjene gonijo v delavnice, v ječe, v klavnice.

Na dan Prvega maja vsi orodje iz rok, ven iz delavnic in na ulico! Štrajk! Borimo se za boljše plače, za amnistijo, za podporo brezposelnim, za sedemurni delavnik. Boj fašizmu in vojni. Za obrambo Sovjetske Rusije, za samoodločbo narodov.

Komunistična stranka
Komunistična mladinska zveza
Splošna delavska zveza
Revolucionarne strokovne organizacije
Italije in Jugoslavije

(Gornji sestavek je bil objavljen, kot je razvidno iz fotokopije, prvomajske številke DELA, leta 1930. List je tedaj izhajal v ilegali in tovariši so ga v največji tajnosti širili med ljudstvom.)

Skupno glasilo KPI in KPI

V prvomajski številki DELA leta 1930 je bilo objavljeno tudi naslednje sporočilo:

DELO — skupno glasilo Komunistične stranke Italije in Jugoslavije.

DELO zopet prihaja. Topot ne samo za slovensko in hrvaško ljudstvo v Italiji temveč tudi za zatirano slovensko ljudstvo v Jugoslaviji. Delo je postalo skupno slovensko glasilo Komunistične stranke Italije in Jugoslavije.

Letos, v januarju mesecu, se je namreč vršilo posvetovanje delegacij obeh strank. Na posvetovanju se je obravnavalo vprašanje, kako voditi boj zatiranega slovenskega naroda proti italijanskemu in srbskemu imperikalizmu, kako združiti obe stranki v tem boju. Poleg drugih sklepov je bil sprejet tudi sklep glede DELA.

Ob 25. obletnici fašističnega napada na Lonjer

Govor poslanca Albina Škerka na svečani spominski proslavi

Spominsko svečanost v Lonjerju je vodil domačin, tov. Pečar. Za njim stojijo tov. Škerk, Laurenti in Calabria

Iz govora poslanca Albina Škerka smo povzeli naslednje odlomke:

Včeraj je poteklo 25 let od najkrutejšega in obenem najbolj junaškega dne, kar jih je kdajkoli doživel Lonjer.

Tistega krvavega dne so Lonjerji s svojim junaškim zadržanjem napisali pomembno stran svoje zgodovine v borbi proti fašizmu. Tega strašnega dogodka se danes s ponosom spominjamo in hvaležno se klanjamo štirim junakom, ki so na tem mestu žrtvovali svoja življenja. Tukaj so padli, zadeti od fašističnih svinčenk, domačin Andrej Pentot ter borci Evald Antončič (Stojan), Angel Masten (Radič) in komandir Pavel Petvera.

Ob tej priliki, ko se spominjamo obletnice obkolitve vasi in strahotnega fašističnega napada, se klanjamo tudi spominu ostalih vaških borcev, ki so padli v NOB. Svojci in starejši vaščani še vedno žalujejo po domačih nepozabnih junakih, ki se niso več vrnili; ti so: Emil Čok, Ferdinand Čok, Rihard Gombač, Leander Čok, Milan Čok in Jože Kastelic.

Ob zgodovinski vstaji vseh Primorcev proti fašizmu in nemški okupatorju so bili Lonjerji v prvih vrstah. Vaš nepozabni in zaslužni vaščan, pokojni tov. Karel Čok je ob deseti obletnici te vaše tragedije, v našem listu »Delo«, med drugim, tako-le napisal: »Lonjer je takoj ob ustanovitvi OF dal vse svoje sile vanjo. Lahko rečemo, da je skoraj vsa vas sodelovala v NOB. Stari in mladi, vsi so bili aktivisti. Vsak je po svojih močeh sodeloval. Nekateri so bili gospodarski komisij, drugi so držali vezo z okraji, nabirali žividenske so pletle za partizane, druge so bile kurirke in sprejemalke tistih, ki so odhajali v partizane. Nikdar se skozi Lonjer ni pretrgala veza z edinicami na Krašu ali v Istri.«

Take partizanske vasi s tako borbenim antifašističnim ljudstvom nemški okupator ni mogel trpeti. Zato je proti temu ljudstvu 21. marca 1945 zagnal hlapčevsko tolo italijanskih fašistov.

Predstave Slovenskega gledališča v Trstu

Kulturni dom v Trstu: v nedeljo, 29. marca ob 16. uri in v ponedeljek, 30. marca tudi ob 16. uri: Ignazio Silone — Prigoda ubogega kristjana (zadnjič v Kulturnem domu).

V četrtek, 2. aprila, v petek 3. aprila in v soboto, 4. aprila ob 16. uri: Pavel Golia — Snegulčica. Mladinska igra v osmih slikah.

Tisto jutro, na vsežgodaj, so fašisti in druga drhal, obkolili Lonjer. Na najbolj surov način so začeli vdirati v hiše in odvažati ljudi v prostore bližnje gostilne, kjer so jih pretepali in izpraševali. Zanimalo jih je izvedeti podrobnosti tukajšnjega partizanskega bunkerja, za katerega so že prej vedeli. Iz podatkov, ki sem jih dobil od nekaterih starejših Lonjercev izhaja, da kljub mučenju nihče ni izdal ničesar, kar naj bo še danes za vzgled in ponos tudi mladi generaciji.

Višek groze pa je predstavljal napad na tukajšnji bunker, kjer so junaško padli trije partizani ter oče vašega hrabrega vaščana Danila Pertota, ki si je ob streljih mitraljeza utrl pot in se rešil skupno z dvema drugima borcema. Ta bitka je drago stala tudi fašistične napadalce. Očividci trdijo, da so fašisti odpeljali iz vasi kakih dvajset mrtvih in več ranjenih. S seboj so odpeljali tudi mnogo vaščanov ter jih odvedli v tržaške zapore, kjer so jih še nadalje mučili. Od tu so nekatere poslali na prisilno delo v trbiško okolico. S tem lonjerska Kalvarija še ni bila pri kraju. Prav zadnji dan vojne so Nemci pred pobegom razstrelili novo cesto nad vasio in staro cesto nad Ključem. Silna eksplozija je poleg ceste posula in poškodovala več hiš na spodnjem delu vasi ter ubila tri vaščane.

Zmaga nad nacifašizmom in narodna osvoboditev je terjala od nas potoke krvi in solza. Vsled tega smo tako ponosni in občutljivi na vse pridobitve NOB ter jih neizmerno cenimo. To zakladnico pridobljenih svoboščin bomo za vsako ceno branili proti vsakomur, ki bi jo nam hotel okrniti. Izkušnje NOB so nas mnogo naučile. Točno vemo, da tudi mali narod, ako se odločno bori za lastno svobodo in neodvisnost, prav gotovo premaga tudi silnega velikana. Takih primerov imamo mnogo v zgodovini človeštva. Kot zadnji in najizrazitejši je primer vietnamskega ljudstva, ki že toliko let zmagovito kljubuje ameriškem imperializmu in njihovim hlapcem. Iz tega, za nas tako pomembnega kraja, naj gre naš pozdrav in vsa solidarnost vietnamskim partizanom, kakor tudi vsem onim, ki se širom sveta borijo za svobodo in pravice.

Kanec vojne in poraz nacifašizma nista predstavljala za nas še popolne osvoboditve. Vse do danes smo se morali, kot narodnostna manjšina, ki živi v Italijanski republiki, nenehno boriti za narodnostne pravice. V tem boju smo vedno bili deležni, kot med vojno, vse solidarnosti in razumevanja s strani italijanskih antifašistov. Ta delavska enotnost, ki sloni na bradstvu med tukajšnjimi Slovenci

in Italijani, je odločno pripomogla k porazu neofašizma v Trstu in k izboljšanju odnosov med Italijo in Jugoslavijo. Že več let opazamo, da tržaški neofašisti ne dvigajo več glave ter so osamljeni in izolirani. Obenem se razmere za nas nekoliko izboljšujejo. Sledijo si napram nam dobronamerne izjave od najvidnejših predstavnikov oblasti. Želeti pa bi bilo, da bi se take izjave ujemale z dejanji, katerih na žalost je še vedno premalo.

Težak položaj, v katerem se nahajamo, ki je sad hude politične krize, nas zelo zaskrblja. Pri nas so na oblasti še vedno tisti krogi, ki so svojčas porodili iz svoje srede fašizem in ki bi danes prav tako hoteli oropati delavstvo pridobljenih pravic ter zadati udarec vsemu naprednemu gibanju. Te politične sile strmi po sestavi čimbolj reakcionarne vlade in v slučaju, da jim to ne bi uspelo, grozijo s predčasno razpustitvijo parlamenta. Obe taki rešitvi vladne krize bi predstavljali udarec za delavstvo in nevarnost za obstojne demokratične svoboščine.

Pomemben dogodek za občino Repentabor

Ustanovitev PD Kraški dom

18. marec 1970 bo prav gotovo prešel v zgodovino repentabske občine kot pomemben dan. Tisti dan je bilo ustanovljeno prosvetno društvo »Kraški dom«.

V prijazni dvoranci v poslopju občinskega kopališča se je zbralo precejšnje število domačinov. Razpoloženje je bilo praznično, slovesno.

Milko Križmančič je v imenu pripravljalnega odbora otvoril ustanovni občni zbor, pozdravil vse prisotne, predlagal dnevni red, objasn timer postopek, nato pa povabil Emila Guština, ki je v imenu pripravljalnega odbora prebral poročilo.

Iz tega poročila povzemam naslednje:

»Dobri uspehi številnih dejavnosti, ki smo jim priča v zadnjih letih v našem kraju, in tu mislim na delovanje pevskega zbora Srečko Kumar, praznovanje 8. marca in še posebej na »Kraško občeto«, uspešne pustne prireditve in na prisotnost naše mladine na Slovenskih športnih igrah, so nas privedli do ugotovitve in prepričanja o nujnosti, da se v naši občini ustanovi prosvetno društvo, ki bo vodilo in vsklajevalo kulturno in športno življenje.

Ne samo to ampak predvsem skrb za našo mladino, da bi izkoristila svoj prosti čas v korist sebi in celotni narodnostni skupnosti, ter prepričanje, da nam demokratična ustava države, v kateri živimo in delujemo, kakor tudi posebni statut londonskega memoranduma jamčita možnost za neoviran razvoj, nas je privedlo do tega zaključka.

Ob zaključku svojega izvajanja je Emil Guštin še poudaril: »Naj nam bo v spodbudo boj našega naroda in njegove žrtve, katerim se moramo zahvaliti, da smo tukaj in da lahko še naprej ohranjamo svojo bitnost. Samo od nas je odvisno, če bomo živeli kot narodna skupnost. V teh besedah je povedano vse, je stvarnost in aktualnost.« Sledila je izvolitev prvega odbora. Volitve so bile tajne. Soglasno so bili izvoljeni (imena so navedena po abecednem redu): Egidij Baiss, Zofka Baiss ((Repen 96), Milan Biz-

VI. O ljudskem športu, njegovih uspehih in težavah

Razgovor s predsednikom športnega združenja Doberdob

Po razgovorih s predstavniki raznih slovenskih športnih društev na Tržaškem, se je naš sodelavec srečal s predstavnikom doberdobskega športnega združenja. To združenje je, kot se zdi, najmlajše slovensko v naši deželi. Tako kot predstavnikom društev, ki so bili prej intervjuvani, je Boris Gombač zastavil tudi predsedniku športnega združenja Doberdob naslednja vprašanja:

1. — Ali bi nam obrazložili vzroke, ki so vas dovedli do tega, da ste ustanovili športno združenje v Doberdobu, ter nam objasnili dosedanje delovanje?

2. — Ste zadovoljni z dosedanjimi uspehi? Ali pričakujete, da boste dosegli še večje uspehe?

3. — Kako sodite dejstvo, da se nekatera slovenska športna društva poslužujejo tujih igralcev?

4. — Ali menite, da so upravičeni veliki izdatki za »odkup« tujih nogometašev?

5. — Kaj menite o sodelovanju med slovenskimi športnimi in prosvetnimi društvi?

6. — Kakšni so, po vašem mnenju, odnosi med športnimi dru-

štvi in kaj menite o morebitni tesnejši ter organizirani povezavi med njimi?

Lucian Lavrenčič, predsednik športnega združenja Doberdob, je na gornja vprašanja tako-le odgovoril:

1. Do ustanovitve je prišlo, ker smo čutili potrebo po športnem združenju v vasi kot je Doberdob, ki je precej velika. Ta potreba je bila občutena tudi zato, ker so naši fantje zahajali v druga športna društva. Športno združenje je bilo ustanovljeno šele 5. novembra 1969 in šteje sedaj že nad 70 članov. Teoretično smo si postavili cilj, da zajememo najrazličnejše športne panoge, praktično pa se trudimo, da izvedemo to, kar nam onomogočajo sredstva, ki jih imamo na razpolago. Ustanovili smo nogometno ekipo, ker je, seveda, ta šport najbolj priljubljen, gojili pa bomo tudi odbojko in v perspektivi imamo tudi gojitev namiznega tenisa.

2. Kako vidite je športno združenje zelo mlado in ne moremo govoriti o uspehih. Zadovoljni smo s tem, da smo ustanovili to združenje v Doberdobu.

3. Mislim, da je najvažnejši namen vsake organizacije v zamejstvu, pa naj bo ta prosvetna ali športna, ohraniti in krepiti predvsem narodno zavest. Če bi drugače ravnali, bi se izneverili temu cilju.

4. Nisem še slišal, da bi slovenska športna društva med seboj trgovala. Menim, da če slovenska društva »prodajo« kakega igralca, ga »prodajo« italijanskim društvom. Menim tudi, da bi društvo, ki bi imelo dovolj denarja za svoje redno delovanje, ne »prodalo« svojih igralcev.

5. Odobravam povezavo med športnim in prosvetnim društvom in sicer v tem smislu, da odbori športnega in prosvetnega društva vsklajajo svojo dejavnost.

6. Odnosi med športnimi društvi na Goriškem so neustrezni. Povezava in koordinacija športnih društev je zelo pomanjkljiva. Potrebno je ustanovitev take organizacije, ki bi bila podobna CONI-ju. Taka organizacija bi, tako meni marsikdo izmed nas, uspešneje koordinirala slovensko športno dejavnost v naši deželi.

MIRKO KAPELJ

BORIS GOMBAČ

Športne društva v Trebčah spada med najbolj aktivna slovenska športna društva na Tržaškem. Svojo aktivnost bi še bolj razvilo če bi imelo tudi ustrezno nogometno igrišče. O trebenskem nogometnem igrišču se je že mnogo govorilo. Tudi občina je obljubila določeno pomoč. A dlje od obljub ni šla. Vaščani so pripravljani urediti zemljišče pa ne morejo pričeti z delom. »Odbor za zaščito Krasa« je namreč prepovedal posekati nekaj borovcev, ki rastejo ob nekdanjem igrišču. Čudno, da omenjeni odbor tako vneto »čuva« nekaj borovcev, ne vidi pa tistih, ki dejansko uničujejo Kras! (Na gornji sliki skupina mladih odbojkarjev, ki se je udeležila 11. slov. športnih iger)

Volitve upravnega odbora Delavskih zadrug

Člani Delavskih zadrug so poklicani, da izvolijo novo vodstvo te ustanove. V resnici bodo volili samo en del vodstva, saj drugi del imenuje oblast. O tej žalostni dediščini režima, ki je bil poražen že pred četrtsotletjem, smo že večkrat pisali, zato se danes ne bomo ustavljali ob njej.

Tudi volitve tistega dela vodstva, ki je voljen, niso najbolj demokratične. Člani zadrug namreč dobijo glasovnice na dom, izpopolnjene glasovnice pa odpošljejo po pošti. Dejansko je tudi ta postopek izraz popolne ločitve med članstvom in vodstvom te pomembne ustanove. Tudi o teh vprašanjih smo že pisali in se danes ne bomo ustavljali pri njih.

Tudi na letošnjih volitvah sta bili predloženi dve kandidaturi listi. Na prvem mestu kandidirajo člani vsedržavne zadrugne zveze, v kateri so predstavniki delavskih strank, kandidatna lista števil. 2 pa je izraz demokristijanov in njihovih sopotnikov.

Volilni program kandidatne liste števil. 1 pravi med drugim: Odpravi je treba fašistično dediščino (fašistični režim je izmaličil zadrugno ustanovo. Op. uredn.), vskladiti ustanovo z določili zakonov o združnosti, omogočiti članom, da bodo odločali o svoji ustanovi;

problem Delavskih zadrug je treba ponesti na sindikalno raven in ustanovo pridružiti obstoječim zadrugnim centralam;

delavske zadruge je treba demokratizirati; jim omogočiti avtonomno poslovanje tako da bodo zares vršile svoje poslanstvo v boju proti draginji;

razširiti je treba mrežo poslovalnic ter posodobiti naprave; pospeševati družbeno in rekreativno dejavnost.

Pravilno je poudaril predsednik vsedržavne zadrugne zveze, ki se je vršil pred nekaj tedni. «Nedopustno je, da se ohranja situacija, ki predstavlja žalitev za združništvo in demokracijo. Delavske zadruge so opravile veliko funkcijo v odporu proti fašizmu zato jih je fašizem tudi hudo prizadel. Nedopustno je, da se ohranja pravna ureditev, ki jo je zadrugam vsilil fašizem. Ta ureditev nima nič skupnega z načeli združništva.»

Za to pa, da se bo pot, ki vodi k demokratizaciji Delavskih zadrug skrajšala in da do boj za demokratizacijo zadrug učinkovitejši, je treba podpreti tisto kandidatsko listo, ki se za ta pomembni cilj iskreno zavzema! Zato naj člani Delavskih zadrug glasujejo za kandidatsko listo števil. 1.

Z deželnega posvetovanja slov. komunistov

Predlog zakona

(Nadaljevanje s 1. strani)

Dalje predvideva predlog zakona takojšnjo rešitev vseh še ne rešenih vprašanj slovenskega učnega osebja, ustanovitev slovenskega industrijskega zavoda v Trstu in ustanovitev inštituta za proučevanje zgodovine, jezikov, kulture in tradicij slovanskih narodov. Ta inštitut naj bi bil ustanovljen pri univerzi v Trstu. Končno predlog zakona predvideva konkretne ukrepe v korist študentov, ki nadaljujejo študij na univerzah v Jugoslaviji.

V poglavju, ki se tiče kulturnih ustanov in informacijskih sredstev, je rečeno: Država naj vzdržuje slovenske dijaške domove, šole Glasbene matice, Slovensko gledališče, študijsko knjižnico. Vsem tem ustanovam naj bo zagotovljena popolna avtonomija. Država naj gmotno podpira tudi kulturno-prosvetne, športne in rekreativne organizacije slovenske narodne manjšine, ne da bi se vmešavala v njihove notranje zadeve.

Pri tržaški radijski postaji naj se ustanovi komisija, sestavljena iz treh državljanov slovenske narodnosti, ki naj nadzoruje program oddaj; uvede naj se dnevni televizijski spored v slovenščini.

Določila o rabi slovenskega jezika predvideva sledeče: Slovenci imajo možnost, da govorijo v svojem jeziku v občinskih, pokrajinskih in v deželnem svetu, v vseh javnih uradih in na sodišču; imajo tudi pravico do odgovorov v slovenščini. V javnih uradih je treba zaposliti vrsto vodilnih funkcionarjev in uradnikov slovenske narodnosti. Vsi uradni akti v krajih, kjer prebivajo Slovenci, morajo biti pisani tudi v slovenščini. Stroške za dvojezičnost naj krije država.

Uveljaviti je treba postopek za obnovo prvotne oblike priimkov in krajevnih imen, ki so bili spremenjeni za časa fašizma. Morebitni stroški za vrnitev prvotne oblike priimkov ne smejo biti v breme prizadetih. Zaščitene morajo biti vse značilnosti slovenskih krajev. Ponovno se odpre rok za priznanje kvalifikacije partizana ali političnega preganjanca in za priznanje državljanstva.

Senator Sema je na posvetovanju v Gorici povedal, da je končno besedilo predloga zakona v pripravi, da se o zadevi razpravlja in da je vsak predlog dobrodošel.

Razprava

V razpravo so posegli:

Prof. Petrič iz Spetra Slovenov. Objasnil je nekatere pereče probleme Beneške Slovenije. Pričeval je tudi, kako so vladajoči nacionalistični krogi izvajali raznarodovalno taktiko v Nadiških dolinah, itd. Poudaril je, da je obstoj Slovencev v Beneški Sloveniji odvisen od gospodarskega položaja. Potrebni so konkretni — tako je zaključil — gospodarski ukrepi, ki naj omogočijo obstanek domačinov na rodni zemlji.

Rudi Grgič, občinski svetovalec v Nabrežini, je govoril o deležu komunistov v boju za pravice Slovencev. Priporočal je, naj se povabi k temu boju tudi tiste, ki še stojijo ob strani. Predlagal je, naj bi s predlogom zakona za rešitev problemov Slovencev, seznanili vso javnost.

Alojz Markovič, občinski svetovalec v Nabrežini, je govoril o socialnih vprašanjih, ki jih je treba reševati vzporedno s specifičnimi narodnostnimi vprašanji Slovencev. Ožigosal je zadržanosti tistih, ki se ne marajo družiti s komunisti in z delavci sploh. Pripomnil je: Ivan Cankar je pre-

daval tržaškim delavcem v Delavskem domu in ne tam, kjer se je zbirala slovenska elita. Poudaril je tudi, da se komunisti ne smejo bati kritik in polemik. Dodal je še: Nekateri prikazujejo vstop dveh Slovencev v tržaško občinsko upravo kot velik dogodek, pozabljajo pa, da je barantanje med strankami leve sredine in Slovensko skupnostjo privedlo do tega, da občinska uprava v Nabrežini ni več v rokah Slovencev.

Edvin Švab je kot prosvetni delavec govoril o dejavnosti v prosvetnih društvih in kulturnih organizacijah. Zavzemal se je za to, naj bi komunisti posvečali večjo pozornost prosvetni dejavnosti.

Jože Jarc, član federalnega komiteja KPI v Gorici, je govoril o specifični problematiki, ki je občutena na Goriškem. Dejal je, da so komunisti mnogo pripomogli k temu, da so nastali novi momenti. Poudaril, da se vprašanja Slovencev ne rešujejo z izjavami dobre volje. Potrebni so konkretni ukrepi. Kritiziral je deželno upravo, ker ni konkretno pristopila k reševanju osnovnih vprašanj Slovencev v deželi.

Stojan Spetič, član federalnega komiteja KPI v Trstu je obravnaval razne aspekte, ki so izredno aktualni in ki bi jih treba temeljiteje proučevati. Zavzemal se je za izboljšanje osnovnih partijskih organizacij.

Ferluga Kilijan, občinski odbornik v Miljah je govoril o vlogi propagande. Ožigosal je demokristjane in njihove sopotnike, ki niso v 25 letih rešili nobenega bistvenega vprašanja v korist Slovencev. Dejal je: to kar danes govorijo je običajno mamilo.

Miloš Kodrič iz Trsta je obravnaval predvsem kmečko problematiko, Mirko Kapelj pa je spregovoril o vlogi tiska in o važnosti delovanja kulturno-prosvetnih organizacij. Tudi Boris Gombač je govoril o tisku nasploh in o vlogi našega glasila še posebej. Gorazd Vesel, predsednik Slovenske kulturno gospodarske zveze je pozdravil zborovalce, govoril je tudi o aktualni problematiki Slovencev v Italiji, poslanec Mario Lizzero pa je poslal zboru pozdravno pismo. Isto je storil tudi tajnik doberdobske sekcije KPI.

Franc Valentinčič iz Pevme je med drugim poudaril, da so se komunisti konkretno borili za pravice Slovencev že tedaj, ko je bila ustanovljena KPI. Poudaril je: Komunisti, Slovenci in Italijani, so se borili tudi proti nacionalističnim in fašističnim tolpam, ki so napadale slovenske ustanove in uničevale sedeže slovenskih organizacij. Tovariše je opozarjal na budnost, kajti fašizem je bil premagan ne pa zatrt.

Na posvetovanju izvoljenih slovenskih komunistov v Gorici je govoril tudi podtajnik deželnega komiteja KPI tovarš Mario Colli. Objavljamo izvešček njegova govora.

Uvodno poročilo, razprava, ki mu je sledila, in tudi prisotnost tajnikov federacij KPI, potrjuje obveze KPI v boju za rešitev vprašanj

slovenske narodne manjšine; veznost v boju, ki spada v okolišja splošnega boja za demokracijo in za obnovo italijanske družbe. KPI pripisuje veliko važnost vprašanju Slovencev. To vprašanje smatra kot temeljno, ki ga nihče ne bi smel izkoriščati kot predmet izmenjav, ne strumentalizirati. V tem okviru je treba gledati tudi predlog zakona, ki ga bodo parlamentarci KPI predložili parlamentu v odobritev.

Po drugi strani pa je potrebno vprašanja, o katerih se govori na posvetovanju povezati s hudo politično in socialno krizo, v katero je zašla država. Slovincem prav gotovo ne more biti vseeno, kakšen bo izhod iz te krize. Leva sredina je propadla. Ni rešila vprašanj, ki tarejo Slovence. Posluževala se je vseh mogočih prijemov za to, da bi razbila enotnost Slovencev.

Tudi razpust parlamenta bi poslabšal položaj in bi ravrednotil pridobitve delavskih bojev, zakašnil bi možnost predložitve in odobritve zakona, o katerem se razpravlja tudi na posvetovanju. Tudi predčasne politične volitve bi povzročile napetost in bi otežkovale razvoj graditve in utrjevanja širokega in enotnega gibanja, ki je bistveni pogoj za svobodni razvoj slovenske narodnostne skupnosti.

Zato je treba naprej vztrajati z zahtevo po taki vladi, ki bo dejanski pristopila k reševanju slovenskih problemov, odpravila diskriminacije vseh vrst ter vseh ovir, ki preprečujejo demokratični razvoj. V tem boju KPI obvezuje vse svoje člane in vabi Slovence, naj se združijo ter naj bodo protagonisti množične akcije, ki je neobhodno potrebna za uspeh.

Prešernova proslava v Podlonjerju

Preteklo nedeljo zvečer je bila Prešernova proslava v krožku Zvezd v Podlonjerju. Na proslavi so sodelovali domači recitatorji ter pevski zbor Primorec iz Trebeča. Prireditelj je lepo uspela. Dvorana je bila do zadnjega kotička zasedena. Prireditelji se toplo zahvaljujejo vsem, ki so sodelovali na prireditvi in vsem tistim, ki so kakor koli pripomogli, da je ta lepo uspela.

V počastitev spomina pokojne Pepe Bajc, daruje Ivan Ličen iz Skedenja 1.000 lir za Delo in 1.000 lir za prosvetno društvo Skedenj.

V počastitev spomina pokojnega Ivana Sulčiča iz Križa — ob petletnici njegove smrti — daruje družina Sulčič 2.000 lir za Delo.

DELO
glasilo KPI za slovensko narodno manjšino
Direktor Marija Bernetič
Ureja uredniški odbor
Odgovorni urednik
Anton Mirko Kapelj
Tisk: Tip. Riva - Trst - Ul. Torrefianca 12

Doberdob

Kaže, da je nekaterim napoti spomenik padlim v NOB

V zadnjih mesecih se je doberdobski občinski svet že večkrat sestel. Med drugim so svetovalci odobrili proračun za letošnje leto, urbanistični načrt in preimenovanje ulic z imeni slovenskih zaslužnih mož. O vseh teh problemih, kakor tudi o opravljenem delu doberdobske občinske uprave in o bodočih načrtih bomo poročali v eni izmed prihodnjih števil. O vseh teh problemih smo že imeli daljši razgovor z župnikom tov. Andrejem Jarcem.

Danes bomo na kratko obravnavali »afero« okrog partizanskega spomenika, o katerem so svetovalci razpravljali na občinski seji dne 27. februarja. Zadevno interpelacija, sta vložila svetovalca opozicije Marija in Benito Ferletič. Občinska uprava je za ta spomenik odstopila zemljišče na trgu, dodelila finančno podporo in obenem bila med pobudniki za njegovo izgradnjo. To pa moti nekatere.

Ne bo odveč če spet in spet ponovimo, da je doberdobsko prebivalstvo v osvobodilni borbi dalo velik prispevek žrtve in krvi. 73 prebivalcev je v partizanskih edinicah ali v koncentracijskih taboriščih in zaporih darovalo svoja življenja za boljšo bodočnost našega ljudstva. Odporniško gibanje je v Doberdobi obstajalo že dolgo pred razpadom fašizma. Oktobra leta 1924 je fašistična policija odvedla v tržaški Coroneo 8 tovarišev iz Doberdoba in 5 iz Jamelj. Ti tovariši so sodelovali pri organizaciji Rdeča pomoč. Prebivalci doberdobske občine so odhajali v partizane pred razpadom fašizma. V oboroženi vstaji proti okupatorju je doberdobsko prebivalstvo sodelovalo stodoletno.

Svetovalca opozicije Marija in Benito Ferletič sta v svoji interpelaciji protestirala češ, da je občina dodelila prispevek in zemljišče za partizanski spomenik medtem, ko naj bi bilo v začetku govora o spomeniku vsem padlim in da je ljudstvo dalo finančne prispevke s tem namenom. Župan Andrej Jarc ji je z dokumenti doberdobske sekcije partizanov (ANPI), občinskega sveta in pripravljalega odbora za postavitev spomenika jasno dokazal, da je bilo od vsega začetka govora le o partizanskem spomeniku. Prav tako je omenjeni pripravljali odbor odposlal vsem družinskim poglavarjem načrt in posvetilo k spomeniku, ki zgovorno pričata, da bo spomenik postavljen v čast padlim partizanom. Slovenski partizani so na čepicah nosili rdečo zvezdo in zaradi tega je prav, da je ta znak tudi na spomeniku. To seveda ni vseč nekatere.

V zadnjih letih so v naši deželi številne občinske uprave in združenja bivših partizanov odkrile spomenike padlim partizanom. Niti v mestih, kot je Videm, kjer imajo jasni svoje občinske svetovalce, ni bilo s strani teh podobnih interpelacij kot v antifašističnem Doberdobi. Edino fašistični list »Il Grillo Parlante« je pogreval iste misli kot svetovalca Ferletič. (Svetovalec opozicije Benito je bil na tej seji odsoten).

Ker smo večji del lista namenili posvetovanju slov. komunistov, smo morali nekatere članke in poročila odnesti na prihodnjo številko, ki bo izšla 15. aprila.
Uredništvo

Na zadnji seji je svetovalca Ferletičeva zapustila sejno dvorano (to se večkrat dogaja), češ da nima nič skupnega z občinskim svetom. Res je to. Ne samo, da nima nič skupnega s svetovalci večine, ampak, rekli bi niti s skupino manjšine v občinskem svetu. Svetovalec opozicije Pahor iz Jamelj je do sedaj glasoval za predloge večine, njen bratranec Benito pa, baje, pogostoma ne prihaja na seje, z namenom, da bi v sorodstvu ohranil mir. Nič skupnega nima Ferletičeva niti s tistimi, ki so jo v svoji naivnosti izvolili za svetovalko. Tudi med temi je več takih, ki so med osvobodilno borbo nosili rdečo zvezdo. In na to so ponosni.